טז: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ותוקעים ומריעין בשחרן עומדין. תימה הא קעבר משום כל תוסיף וכי תימא כיון דכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר הא אמרינן בסוף דאוהו ר"ל (לקמן דף כח: וסס) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עבר עליה זימניה כיון דאילו מתרמי ליה לברוכי הדר מברך להו ה"נ אי מתרמי ליה לבורא הדר מקע להו וי"ל דאין שייך כל תוסיף בעשיית מצוה אחת ג' פעמים כגון הכן אם מברך ומחזר ומברך אותו לבור עצמו או נוטל לולב ומחזר ונוטל וכן תוקע ומחזר ותוקע וגבי מתנות בכור נמי אם נותן בקרן אחד ג' פעמים אין זה כל תוסיף: **כדי לערבב את השטן.** פירש בערוך [כדאיתא בירושלמי בלא המות לגלח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפורא דזמנא חדא בהיל ולא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פגאי למעבד קטגוריא: **שאין תוקעין בתחלתה.** מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשמתא אלא דאתיליד אוקמא: **שרשה בתחלתה.** שמתוך שיבראלוס רשים לנס נשבר ומרחמים עליהם מן השמים:

ועיון תפלה. אומר ר"ת עיון תפלה דהכא כי הוה דגט פשוט (ב"ב דף קפד: וסס) דג' דברים אין אדם יוצא מהן בכל יום וקא משיב עיון תפלה כלומר שאין מכוין לבו בתפלתו כדאמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא מ"ר מיא רבא מן יומא לא כוונית אלא חד זמן בעית מכוונת והכרחית בלבי ואמרי מאן עבל קומוי מלכא קדמוי אנקפטא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מנית פרמיא ר' בון בר חייא אמר אנא מנית דומסיא מ"ר מנא מחזיק אנא טיבו לגרשיה דכי מטי למודים הוה כרע מגרמיה ומתון שאדם מתפלל ואין מתכוין לבו עצירותיו נזכרין ומיהו לא יתכן לפרש כן כלל אלא אדרבה מיירי במתמצן לכוין לבו ובוטח שתהא תפלתו נשמעת כי הכא דפ' אין עומדין (ברכות דף לב:) המתרפה בתפלתו ומעיין כדמוכח בריש הרואה (שם דף מד:) דאמר רב יהודה אמר רב ג' דברים מאריכים ימיו של אדם ומשיב המתרפה בתפלתו ופרוך למימרא דמעליותא היא והא מ"ר מיא בר אנא המתרפה בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר מוחלת ממושכה מחלה לב כלומר מעיין בה אומר בלבו שיעשו בקשתו לפי שהתפלל בכוונה ובא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית תוחלת לשון תפלה ומלשון ויחל משה (שמות לב) ול"ר יצחק (שם דף נה.) שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם עיון תפלה שעל ידי כך מפשפשין במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם ומשני הא דמעיין בה הא דלא מעיין והשתא הוו כל הני שלשה דברים מענין אחד קיר נטוי שבוטח בזכותו ועובר מוסר דין על תכיריו שבוטח שיעבוד תכיריו על ידי[a]:

ונחתמין לאלתר לחיים. מדקא משיב ביונאים משמע דלצדיקים[b] קרי למי שזכיותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובים ופעמים הצדיקים נחתמין למיתה ורשעים גמורים לחיים דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז) דאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לט: וסס) מי שזכיותיו מרובין מעונותיו דומה כמי שקרב את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ומי שעונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא מיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר למי שהעולם הנה: **ליום הדין.** כשיהיו הממתים כדמוכח קרא ואע"פ שבכר נדונו אחר מיתתן נגן עדן או בגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אם יזכה למי שהעולם הנה שהוא קיים לעולם ויש שבכר קבלו דינם בגיהנם ומתוך כך שמא יזכו: **ועליהם**

כדי לערבב. שלא יסטינו. כשיסמע ישראל מחבבין את המצות מסתתמין דברי: **שרשה בתחלתה.** שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים יבכר רש (משלי יח): **של אותה שעה.** ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן: **שנאמר כאשר הוא שם.** ומצינו בברכות רבה[c] אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר שנא' (ישעיה כא) משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מים שהיו מוציאין לקראת הגולים מיני מלוחים ומודות נפוחים וכו' כלאיתא התם[d]) אמר להם השעה צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם באשר הוא שם אין מיני דן את העולם אלא כשעתו: **קיר נטוי.** ועובר תחתיו מזכיר עונותיו שאומר כלום ראוי זה לעשות לו נס ומתוך כך ראוי הוא נבדק: **ועיון תפלה.** קומץ על תפלתו (a) שתהא נשמעת ומתמצן לכוין לבו: **מוסר דין.** כמו יפסיוט ר' ביני וביניך (בראשית טז) אומרים כלום ראוי הוא שיענש מכירו על ידו: **ויבא אברהם וגו'.** הוא קבר אותה: **שיוי מעשה.** שב מרעתו: **וכנכלחם לא תגעו.** ובגרגן משמעי קרא כדמפרש ואזיל לקמיה בברייתא: **שלשה ספרים.** ספרי זכרון של מעשה הבריות: **ליום הדין.** כשימיו המתים: **רשעים גמורים.** ריוסם עונות: **ביונאיים.** מחלה על מחלה: ומצפצפין

תוקעין ומריעין כשחרן עומדין בזמן עונותיו. אע"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן וא"ר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנא' [1]מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית [2]סופה שיש לה אחרית וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר [3]כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם וא"ר יצחק [4]ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן [5]קיר נטוי [6]ועיון תפלה [7]ומוסר דין על חבירו דא"ר [8](אבין) [9]כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר [10]ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב [11]ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה [12]א"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן [13]צדקה [14]צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב [15]וצדקה תציל ממות צעקה דכתיב [16]ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם שינוי השם דכתיב [17]שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה [18]וכתיב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן שינוי מעשה דכתיב [19]וירא האלהים את מעשיהם וכתיב [20]וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב [21]ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה [22]וא"ר יצחק [23]חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר [24]מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק [25]חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר [26]ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו [27]יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר [28]אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא [29]ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"נ בר יצחק אמר מהכא [30]ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים [31]תניא ב"ש אומרים [32]ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר [33]ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: ומצפצפין

מכלל דבחדש ושבת חייב. [a]ואקשינן והא ברגל אמרתי. ופרקינן אם רבו שרוי במקום קרוב לו, חייב להקביל פניו בכל חדש ושבת, ואם הוא במקום רחוק חייב להקביל ברגל. כתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם וגו', מלמד כי הכהנים הוזהרו שלא להיטמות ולא ישראל. ואפי' הכהנים לא הוזהרו אלא בטומאת מת שהיא חמורה, אבל בטומאה קלה לא הוזהרו, שאילו הוזהרו בטומאה קלה היה לומרא (מ)פרש להם אזהרה בטומאה קלה, וכל שכן בטומאה חמורה, אלא ודאי מדכתיב אזהרתם בטומאת מת שהיא חמורה, בטומאה קלה לא הוזהרו, ואם הכהנים לא הוזהרו בטומאה קלה ולא חמורה ישראל. ומה ת"ל ובנבלתם לא תגעו, אלא ש"מ שכל ישראל הוזהרו להיזהר אפי' מטומאה קלה. מיכן אמרו חכמים שחייבין ישראל לבהר עצמם ברגל בבואם לראות לפני ה'. א"ר יוחנן ג' ספרים נפתחין בראש שנה, אחד של צדיקים גמורים, וכתיב נכתבין לאלתר לחיים. ואחד של רשעים גמורין, נכתבין לאלתר למיתה. ואחד של בינונים, תלוי מראש שנה עד יום הכפורים, זכו ועשו תשובה נכתבין לחיים, לא זכו לעשות תשובה נכתבים למיתה. א"ר אבין מאי קרא ימחו מספר חיים. כלומר אם היו צדיקים ונכתבו לחיים וחזרו לרשעות, ימחו מאותו הספר של חיים שנכתבו בכלל הספר של צדיקים, ועם צדיקים מהם אל יכתבו, זה ספר בינונים, אילו יכתבו בספר המחרוים ורן הרשעים. תניא בית שמאי אומרים ג' כיתות ליום הדין כולו, עד

עין משפט נר מצוה

פח א סמג עשין מב וטוש"ע סי' תקפה:
ב [מיי' פ"ב מהלכות תלמוד הלכה יב]:
ג [טוש"ע ח"מ סימן לח סעיף ה]:
ד [שו"ע ח"מ סימן תכב סעיף ג בהגה"ה]:
סט **ה** מיי' פ"ב מהל' תפילה הלי' ד' סמג עשין עז טור ש"ע י"ד סי' רמז סעיף ד:
צ **ו** מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף י בהגה"ה:
צא **ז** מיי' פ"ה מהלי' ת"ת הלי' ז:
צב **ח** **ט** מיי' פי"ז מהל' טומאת מת הלכה הלי' ט י סמג עשין רמז:
צג **י** מיי' פ"ג מהל' תשובה הלי' ג סמג עשין נח:
צד **כ** מיי' שם הלי' ה:

הגהות הב"ח

(**א**) ש"ל ד"ה ויעין תפלה וכו' תפלה דבטוח שתהא: (**ב**) תוס' ד"ה ונחתמין וכו' משמע דלצדיקים גמורים קרי למי וכו' ולרשעי לחיים כל"ל ותיבת גמורים נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ואר"י יצחק ד' דברים מקרעין וכו'. נתבו' הלא"ש סוף כלל ז' הבית הטיסמ' ג' דברים מבטלין הגזרה וכו' לף שיטי הסס: תוס' ד"ה ליום הדין בו' לחיי העולם חבא שהיא קיים לעולם. עי' תוס' חיים רש פ' י"ל דמנהדרין:

מוסף רש"י

ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם. שעל ידיהן מפשפשין למעלה במעשיו לומר בוטח זה בזכיותיו, נראה מה הם (ברכות נה:), קיר נטוי. מקום סכנה (שם). מוסר דין. בוטח הוא בזכיותיו שאמרו יהיה נענש על ידי (שם). מדוע את הולכת אליו. בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה לו אלכה ואחזור עד היום האלהים ואשובה (מועה כד:).

רבינו חננאל

ותוקעין ומריעין כשחרן עומדין כדי לערבב השטן. פי' כיון שמצאנו כי אם יש מלאך מליץ אחד אשר פידה נרדת שחת. כן יש מלאך משטין, ומכוונין ישראל את ליבם ואומרים שמא יעכוד משטין עלינו, נדקדק במצות, ומאחר שרואה המשטין שמחבבין המצות מיושב ומעומד, כאלו מתעכב מלהשטין. פירי למה תוקעין כשהן יושבין ותוקעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן. (יומא) [ומאי] עירבוביא דשטן קל מערבביה, אלא כתי' בירושי' בלא המות לגנאי וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. כי שמע שטן קל שופרא דזמנא חדא בהיל ולא בהיל, וכי תניין ליה אמר, וודאי הוא שופרא ד'תקע בשופר גדול מטיא זמניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פגאי למעבד קטיגוריא. ומיכן אני למדין דבעינן תלתין בעמידה כמו תלתין בשיבה. והלין דמחברין ועבדין תלתין כד יתבי, והלתין בלחש וחלתין על הסדר. בירושל' כתב מאה פעיות פעתה אמיה דסיסרא. ואילין עשר (אי) אינון כשגומרין כל התפלה קל תקועיא דיחידאה מתבעי למחוי עשרה תשר"ת תשר"ת תרת"ן והן מאה. א"ר יצחק אין דנין לאדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר [כן] שמע אלהים (את) [אל] קול הנער באשר הוא שם. וא"ש שנלוי וידוע כי כשיגדל יצא להרבות רעה. ירושל[מין] ר' יהושע בן לוי אמר מהאי קרא אם זך וישר היית אין כתיב, אלא אם [זך] וישר אתה, עכשיו. ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם קיר נטוי ליפול. כלומר דעתו, והולך זה וריוסב תחתיו, סומך בזכיותיו להינצל. וכן המעיין בתפילה שתתקבל ותבוא שאלתו וסומך בצדקתו. וכן המוסר דין על חבירו, כלומר אני צדיק ומוסר דינו להיפרע ממך. אלו כולן מזכירין עונותיו של אדם. שאומרים לפניו מה זכיותיו של זה שעושה כך. והלא יש בידו עון כך וכך. ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם ואלו הן צדקה שנאמר וצדקה תציל ממות. צעקה שנאמר ויצעקו אל ה' בצר להם וגו'. שנוי השם דכתיב לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן. שנוי מעשה שנאמר וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה. ויש אומרים אף שנוי מקום שנאמר ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך וגו', והדר ואעשך לגוי גדול. ואידך זכו. חייב אדם להקביל

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com